

KAZALIŠTE(M) U GIMNAZIJU (IONESCOVE STOLICE, ALAN FORD I PLAY DUNDO NA VRHU SVIJETA)

Vesna Muhoberac
V. gimnazija
Zagreb

Sažetak: U tekstu sam pokušala izložiti svoju metodu rada na predstavi s učenicima V. gimnazije iz Zagreba koji su, iako kazališni amateri, pristali na zahtjevne probe i gotovo profesionalno odglumili četiri predstave u svojoj četverogodišnjoj srednjoškolskoj izobrazbi. Zajednički rad i sličan način razmišljanja o kazalištu doveo nas je (učenike kao glumce i mene kao adaptatoricu tekstova i redateljicu) do nekoliko iznimnih kazališnih događaja, priznanja, gostovanja po Hrvatskoj i u inozemstvu i dvaju kazališnih *Oscara* u Sanremu, na Svjetskom festivalu kreativnosti (GEF) 2007. i 2008. za tri predstave (Ionesco, *Stolice*; Magnus&Bunker&Shakespeare, *Alan Ford /epizoda Hamlet/* i *Play Dundo /prema Držićevoj komediji Dundo Maroje/*) i još jednoga *Oscara* za najbolje osmišljen izložbeni prostor kojim smo prezentirali hrvatsku renesansu u Italiji, europskom središtu renesansne umjetnosti.

Ključne riječi: kazalište, predstave, glumci, Negromanti, Oscar, učenici, kreativnost, film.

0. UMJESTO UVODA: PREDSTAVE U V. GIMNAZIJI

Već cijeli niz godina pokušavam svojim učenicima u prirodoslovno-matematičkoj zagrebačkoj V. gimnaziji kazališnim projektima proširiti teatarsku spoznaju, pomaknuti promatranje kazališta s nužno estradne, površinske razine na kompleksnije viđenje ove zanimljive sfere i omogućiti učenicima pronalaženje i istraživanje svoga umjetničkoga i kreativnoga unutarnjega svijeta. Tako su u svakoj generaciji nastajale predstave ne temelju klasičnih, ali i avangardnih tekstova: *Galantni Zagreb*, *Gljivarenje*, *Smeće naše svagdašnje*, *Čelava pjevačica*, *U očekivanju Godota...*, a prije četiri godine s novom sam generacijom od petnaestak

učenika, kao mentorica, profesorica i redateljica napravila niz raznovrsnih kazališnih predstava, po jednu u svakoj srednjoškolskoj godini: *Muze na novogodišnjem koncertu*, Ionescove *Stolice*, *Alan Ford* (epizoda *Hamlet*) i *Play Dundo*. Istraživanje kazališta u gimnaziji pokazalo se korespondirajućim s projektom *Drama kao lingvometodički predložak* i radom Katedre za metodiku nastave hrvatskoga jezika i književnosti na kojoj sam na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu izvanjski suradnik cijeli niz godina.¹

I. IONESCOVE STOLICE

Kako smo napravili *Stolice*?

Na početku svake školske godine učenicima, u skladu s njihovim interesima i na osnovi svoga promišljanja kazališta, ponudim tri teksta na temelju kojih može nastati kazališna predstava. Školske godine 2005./2006. odlučili smo se za avangardnu Ionescovu dramu *Stolice* iako je čitanje te ingeniozne antidrame smješteno, prema programu hrvatskoga jezika, u četvrti razred gimnazije. Antidrama *Stolice* događa se na pustom otoku, u svjetioniku gdje žive Stari i Stara koji žele prenijeti poruku svijetu. Dolaze različiti uzvanici kojih zapravo fizički nema. Jedini materijalizirani gost je Govornik koji, nakon što Stari i Stara naprave samoubojstvo, pokuša prenijeti poruku svijetu, ali – nijem je i to ne može učiniti. Raspada se cijeli svijet, nestaje komunikacije između ljudi, zaokružuje se apsurd života.

Pripreme za sam rad bile su prikupljanje svih informacija o antidrami, kraćenje teksta, dramaturške intervencije u tekst, osmišljavanje scenografije, kostimografije, maske, glazbe, zvukova. Za predstavu sam osmislila pet parova mladih glumaca koji glume Staru i Staroga pokazujući pritom različite tipove glume i stav prema dramu i kazalištu; crno-bijeli kostimi (s crvenim detaljima za Staru), *puder* i bijela šminka podsjećaju na crno-bijele filmove, na sceni su vrata koja se neprestano okreću s dolaskom novih gostiju i klavir koji mijenja ugođaj u svakomu dijelu predstave. Staru (94 godine) su glumili: Kristina Jurković, Monika Cegnar, Jelena Cvitanović, Diana Mudrinić, Ines Oštrić, a Staroga (95 godina): Matija Varga, Hrvoje Šmidihen, Jan Jurjević (koji je glumio i Govornika /45-50 godina/), Dominik Borna Čepulić, Eva Habdija.

¹ Voditelj toga projekta i predstojnik te katedre je prof. dr. sc. Vlado Pandžić.

Predstavu smo praisveli na LiDraNu, prošli smo nekoliko razina i došli na državno natjecanje, gostovali smo u nekoliko škola i na nekoliko seminara i simpozija, putovali u nekoliko gradova u Hrvatskoj, snimili predstavu za Hrvatsku televiziju (snimka je nekoliko puta emitirana). U ožujku 2007. prijavili smo predstavu na Svjetski festival kreativnosti (GEF) u Sanremu, poslali videomaterijale i programske knjižice, ušli u uži izbor festivala i početkom svibnja 2007. gostovali u dvorani Palafiori, zajedno s predstavom *Alan Ford*² i dobili prvu nagradu u konkurenciji od 250 000 škola iz cijeloga svijeta, čime smo postali svjetski prvaci, dobitnici kazališnoga *Oscara*.³ Za predstavu u Italiji preveli smo dijelove teksta na talijanski, engleski i francuski koji su u Sanremu službeni jezici.

II. ALAN FORD (EPIZODA HAMLET)

Kako smo izabrali strip?

Alan Ford – Hamlet multimedijalna je predstava u osmišljavanju koje smo krenuli od originalnoga (talijanskoga) stripa i njegovu dvodimenzionalnost nadograđivali kazalištem i filmom. Naime, u predstavi se isprepleću teatar sjena (glumci iza *blende*, u prozoru cvjećarnice), izvorna kazališna umjetnost i dijelovi filma uklopljeni u predstavu (Medvedgrad kao Elsinore, jarunsko jezero kao morski put za Englesku...). Predstava je iznimno duhovita, stripovski brza i gegovski mišljena, upotpunjena mnogim finim detaljima. Tekst smo također preveli na tri jezika (dio koji govore kao *fordovci* na talijanskome je, a dio kad su *hamletovci* na engleskome jeziku). Predstava je nastajala u školskoj godini

² U finale međunarodnoga festivala *GEF 2007., The World Festival of Creativity in Schools*, pozvane su, nakon stroge provjere i selekcije, dvije predstave iz naše, V. gimnazije iz Zagreba, iz Hrvatske! Jedna je predstava napravljena prema Ionescovoju drami *Stolice*, a druga je osmišljena prema predlošku kulturnoga stripa *Alan Ford* (epizoda *Hamlet*; Magnus&Bunker&Shakespeare).

³ *GEF* je festival na kojem mogu sudjelovati učenici od 6 do 18 godina iz Italije i cijeloga svijeta. Godine 2007. trajao je od 2. do 5. svibnja, a 6. svibnja bio je poseban mimohod ulicama Sanrema na kojemu su sudionici na poseban način i specifičnim obilježjima predstavljali državu, grad i školu iz koje dolaze. Finale ovoga festivala dramskih i glazbenih predstava, koje se održava u kazalištu *Ariston*, jedno je od najzanimljivijih događaja u cijelome svijetu vezanih uz kreativnost učenika i nastavnika. Prošle je godine *GEF* kontaktiralo čak 250 000 škola iz cijeloga svijeta, što dovoljno govori o atraktivnosti festivala, a u samome je finalu sudjelovalo 3 000 učenika iz 40 talijanskih provincija i 24 škole iz inozemstva. Neke škole čak dane održavanja festivala stavljaju u svoj službeni kalendar i dolaze na ekskurziju u Sanremo za vrijeme trajanja festivala. *GEF* prate najznačajnije novinske kuće, a od televizijskih kuća RAI 1, Canal 5, RAI 3... Ovakav je događaj sigurno izvrsna propaganda za V. gimnaziju, Grad Zagreb i Hrvatsku.

2006./2007. i imala je sličan put nastanka kao i *Stolice*. Isti učenici⁴ ustrajali su u bavljenju kazalištem, a trebalo je pročitati većinu stripova o Alanu Fordu, ponovno čitati Shakespearea, jer smo se odlučili za epizodu o Hamletu, osmisliti scenografiju, oslikati zid, pribaviti kostime i rekvizite, izabrati glazbu i zvukove, nabaviti platno, perike, daske. Trebalo je i snimiti film koji smo odlučili interpolirati u predstavu, što je bilo vrlo zahtjevno i ukomponirati ga u predstavu tako da se čini kako glumci s pozornice ulaze na filmsko platno. Za gostovanje u Italiji, u Sanremu, morali smo tekst prevesti na talijanski i pred Talijanima glumiti na talijanskom jeziku koji zna samo jedna učenica, dok su ga ostali morali naučiti, Shakespeareove dramske osobe progovorile su na engleskome, jedna je učenica govorila francuski, a na filmu je Hrvoje Šmidihen, glavni snimatelj, stavljao stripovske oblačiće u kojima je tekst na engleskome jeziku. U Italiji smo odsjeli u mjestu u blizini Sanrema, u malom, ugodnom i toplom privatnom hotelu na morskoj obali. Iskoristili smo prigodu i posjetili susjednu Francusku i Monte Carlo, ostvarili nove kontakte i upoznali puno novih ljudi. Predstavama smo posebno oduševili rumunjsku ekipu, koja nas je odmah pozvala na kazališni festival u Rumunjskoj. Vrhunac svega ipak je bila dodjela nagrada u velikom kazalištu

⁴ (Tekst je iz programske knjižice):

Alan Ford – Hamlet (by Magnus&Bunker&Shakespeare&3.e V. gimnazije)

Članovi svjetski poznate tajne špijunske organizacije TNT: *Alan Ford, Hamlet: Matija Varga; Bepa, Gertruda: Diana Mudrinić; Margot, Ofelija: Ines Oštrić; Jeremija, Laert: Kristina Jurković; Elanor, Apolonija: Eva Habdija; Broj Jedan, Klaudije: Dominik Borna Čepulić; Bob Rock, „Hamlet“, Komedijaš i ostalo: Jan Jurjević; Tobia, Vlasnik kazališta, Komedijaš i ostalo: Monika Cegnjar: Šef, Horacije, Komedijaš i ostalo: Tara Ivanišević; Grunf, Stražar i ostalo: Jelena Cvitanović* smještene *incognito* u maloj *cvječarnici* odluče odigrati **Hamleta** na trgu ispred svoga (ne) poznatoga skrovišta i tako skupiti što više ljudi zainteresiranih za kupovinu cvijeća i što više novca od prodaje karata koje bi darovali dragome i dobrome, legendarnome Broju Jedan.

Odakle im kostimi, zašto djevojke igraju neke muške uloge, kako je i gdje nastajala scenografija, od koga su posudili reflektor, je li Tobia vlasnik kazališta ili *alter ego* Broja Jedan, koliko su probali, je li im bilo hladno i je li jako puhalo kad su snimali na Medvedgradu/Elsinoreu, odakle im cvijeće, ima li romobil motor, kako su prenijeli zid, je li voda prava, tko su zapravo duhovi.... to sve mora ostati u veeelikoj tajnosti!

U povjerenju (vama možemo reći): film je snimio, montirao i projicirao: Hrvoje Šmidihen; ideju je dala i predstavu režirala: Vesna Muhoberac, prof.

I još nešto, hvala svima vama koji ste nam pomogli, koliko god i vas moramo držati u veeelikoj tajnosti! Nikad se ne zna.... pssst.

Ariston,⁵ a trenutak izlaska pred nekoliko tisuća ljudi bio je jednostavno neopisiv.⁶

III. PLAY DUNDO (PREMA KOMEDIJI MARINA DRŽIĆA DUNDO MAROJE)

Kako smo se odlučili za dum Marina?

Za *Dunda Maroja* odlučila sam se tek nakon što smo zajedno analizirali sva programom predviđena Držićeva djela i nakon što su učenici naučili neke tajne kazališta i nastajanja kazališne predstave.

Svoja iskustva bavljenja kazalištem i Držićem⁷ u Dubrovniku od ranoga djetinjstva, kad sam kao malo dijete, zajedno sa sestrom blizankom Mirom Muhoberac koja je poslije postala kazališni profesionalac kao dramaturginja i teatrologinja (a nama je Izet Hajdarhodžić kao Skup davao da čuvamo njegovu *munčjelu* u prvom redu gledališta), gledala sve kazališne probe i predstave na Dubrovačkim ljetnim igrama u njihovo zlatno doba, uz vrlo zanimljivo obiteljsko okruženje, mamu Fani Muhoberac rođ. Saltarić, ravnateljicu Igara, i tatu Vlahu Muhoberca,

⁵ (Tekst je preuzet iz školskog časopisa *Krik* V. gimnazije.)

Učenici 4. e razreda (tadašnjeg 3. e) postali su svjetski prvaci na Međunarodnom festivalu kreativnosti i dobili su *Oscar* za teatar (Delfino Rosa) u konkurenciji učenika i studenata iz cijeloga svijeta. Natjecanje je trajalo od 3. do 5. svibnja 2007. godine u Sanremu, a jedanaest je glumaca oduševilo međunarodni žiri dvjema predstavama u režiji profesorice Vesne Muhoberac. „Ovi izvrsni projekti, obje sjajne i iskrene predstave pune su strasti i energije te dosežu umjetnički vrhunac GEF-a!” – tako je žiri okarakterizirao predstave *Stolice* (Ionesco) i *Alan Ford – Hamlet*. Predstave su odglumljene na čak trima jezicima: engleskome, talijanskom i francuskom!

⁶ (Tekst je objavljen u *Jutarnjem listu*.)

Svjetski festival kreativnosti u školama, Sanremo 2007.

Učenici 3. e razreda V. gimnazije iz Zagreba Jelena Cvitanović, Dominik Borna Čepulić, Monika Cegnar, Eva Habdija, Tara Ivanišević, Jan Jurjević, Kristina Jurković, Diana Mudrinić, Ines Oštrić, Hrvoje Šmidihen, Matija Varga i Vesna Muhoberac, prof. u nedjelju, 6. svibnja 2007., postali su kazališni prvaci svijeta i dobili *Oscar – Delfino Rosa* za teatar u konkurenciji učenika i studenata iz cijeloga svijeta. 3. svibnja pred međunarodnim su žirijem sastavljenim od profesionalnih glumaca i redatelja iz Italije, Velike Britanije i SAD-a i raznovrsnom publikom prikazali, odnosno odglumili Magnus@Bunker@Shakespeareov *Alan Ford* (epizoda *Hamlet*) i Ionescove *Stolice* na talijanskome, engleskome i francuskome jeziku. Dodjela nagrada održala se u velikom kazalištu *Ariston*, gdje se održava i glazbeni festival *Sanremo*. U četiri dana, od 2. do 6. svibnja 2007., na najbolji su način prezentirali školu, grad i Hrvatsku kvalitetom glume, ponašanjem, programskim knjižicama na nekoliko jezika i turističkim materijalima o Zagrebu i Hrvatskoj na svome štandu! Na prestižnom festivalu – *Il Festival mondiale di Creatività nella Scuola* – osvojili su sve pohvale za režiju, glumu i adaptaciju teksta.

⁷ Ovo je moj mali i skromni prilog obilježavanju velike Držićeve godišnjice. Naime, kao gimnazijski profesor imam svakogodišnju prigodu provjeravati recepciju Držićevih djela u srednjoškolskoj izobrazbi analizirajući s učenicima *Novelu od Stanca*, *Skupa* i *Dunda Maroja*. Ovom prigodom iznosim svoja zapažanja i iskustva vezana uz bavljenje Držićem na nešto drukčiji način, radeći s učenicima kazališnu predstavu na temelju Držićeve najpoznatije komedije.

novinara, i prijateljske i konstruktivne cjelodane i cjelonočne glumačke rasprave o kazalištu u našoj kući. Drame smo prvo gledale na raznovrsnim pozornicama, pa tek onda čitale, a ambijentalnost smo shvaćale vrlo neposredno i vrlo jasno. Ta sam svoja nevjerojatna životna iskustva nastavila nadograđivati i u Zagrebu za vrijeme studija i profesorskoga posla i željela sam ih prenijeti učenicima kako bismo zajedno napravili kazališnu predstavu.⁸ Ova velika Držićeva obljetnica nije bila primarni poticaj jer u kazalištu nikad nije sigurno hoće li iz ideje nastati predstava. Međutim, mozaik se složio ispod palice majstora Vidre.

Zašto *Play Dundo*? Prva nam je ideja bila odigrati samo *Negromanta*,⁹ ali smo se ipak odlučili, nakon vizualizacije *Negromanta*, odigrati i *Dunda Maroja*. Odlučili smo na scenu postaviti čarobnu, veliku magijsku kocku, kocku čarolije, počevši od crnoga svijeta, koji magijom *Negromant* okrene i od crnoga u trenutku nastane bijeli svijet. Ljudi nahvao postaju dramske osobe iz *Držićeva Dunda* kako bismo pokazali da oni od barbaćepa postaju netko drugi dok se kocka okreće. Ostavili smo u *Dundu Maroju* redoslijed i niz svih prizora, skratili komediju od moguća četiri sata trajanja na dvadesetak minuta, a *Kombolov završetak* odigravamo u nekoliko replika. Ponovno se okreće cijeli svijet i dolazimo do crnog barbaćepskog svijeta. Ne usuđujući se, naravno, mijenjati *Držićev* svijet i njegov tekst, željeli smo se poigrati i prikazati taj igrivi svijet, dobiti tu zrcalnu strukturu i odraz stvarnosti na sceni-kutiji.

⁸ U osnovnoškolskom i srednjoškolskom programu hrvatskoga jezika drama nije adekvatno zastupljena, a kazalištem se program bavi samo na razini nekoliko metodičkih pitanja. Zato je i još teže, ali i poticajnije, raditi kazališne predstave u školi jer se uvijek kreće od samih početaka.

⁹ **Negromant, Dugi Nos:** Sada, moji uzumnožni vlastele, svitla krvi, stari puče, neka se govorenjem punijem nenavidosti ukažu i odkriju ljudi od trimjed, ljudi od ništa i ljudi nahvao. Ljudem je nahvao paralo da su i oni ljudi, a ljudi su nahvao ljudi nahvao i bit će do suda. Sada ja mislim, sada u ovi čas, ovdje prid vami ukazat Rim i u Rimu učinit da se tu prid vami, kako sjedite, jedna lijepa komedija prikaže. Komedija koja, ako i ne bude toliko dobra i lijepa, ali su ove žene lijepe koje ju će gledat, i vi dobri koji ju ćete slušat. I ako ne uzbude šena lijepa, tužimo se na brijeme koje nam je arkitete odvelo. Žene, para li vam ovo malo mirakulo – Rim iz Dubrovnika gledat? Mi ni vam obećavamo velike stvari, ni možemo: nismo tolici da možemo tolike stvari obećat i činit; kráci ljudi visoko ne dohitaju. Ma prije neg vam ostalo izrečem, uzмите nauk od Pomet-družine večeras, i nigda ni sinu ni drugomu ne da'te dinare do ruke, dokle mladića nijeste u vele stvari družijeh próvali; er je mladost po svojoj naravi nesvijesna i puna vjetra i prignutija je na zlo neg na dobro. I drugo neću rijet, neg vas ću molit – s ljublježijem srcem čujte i vidite, er ako nas uzljubite, i mi i naše stvari drage vam će bit; ako li inako učinite, i lijepa komedija kazat vam se će gruba, što će vaš grijeh bit a ne od komedije. Ma vi dobri nećete moć neg dobro i misliti i rijet; a u zle se mi ne impaćamo – tizijem ne hajemo da smo drazi. Ma oto vam *Dunda Maroja*, na vašu sam zapovijed, stav'te pamet na komediju i zbogom!

U istraživanje hrvatske renesanse ušli smo simbolom kocke koja metaforički sugerira svojevrstu zatvorenost grada, kamen kojim nastaju zidine, kuće slagane prostorijama okomito, uokvirenost života. Kocke dimenzija 1x1x1 metar složili smo u pravilnu veliku konstrukciju od devet kocaka veličine 3x3 metra, a svaku smo kocku otvorili prema dvjema stranama: umjesto pete plohe potpuno crno obojene kocke imaju crne zastore koji se na sredini otvaraju kao mali kazališni zastori i koji podsjećaju na teatrine u kojima su, svaki u svojem, mladi glumci. Zatvoreni zastori stvaraju veliku crnu plohu velike crne, mistične kocke koja funkcionira kao Negromantov svijet čarolije, kocka kojom on vlada, koju pokreće, koja proizvodi zvukove, koja govori, pjeva i iz koje stvara različite svjetove. Dugi Nos, smješten na vrhu velike kocke i u potpunom mraku, osvjetljen samo malom lampom, uz duboki i tamni zvuk violončela, vraća nas u Daleke Indije apstraktnom projekcijom vrtnje unatrag na velikoj plohi kocke. Negromantov monolog koji se inače najčešće izgovara neovisno o predstavi, pokušali smo vizualizirati, tako da se na velikoj plohi, slijedeći Negromantovu priču, projicira publika koja gleda predstavu, čime se zrcalno prikazuje stvarnost i kritika gledateljstva jer publika komentira, začuđena je, pogledava se, odlazi...; nastaje obrnuta projekcija gledanja i glume, gledališta i scene... Velika se slika od 3x3 metra gledateljstva mijenja, nastaje devet manjih slika pojedinaца, kamera se fokusira na određene ljude iz velike publike koji su zapravo mladi glumci, tako da se na svaku kocku projicira lice glumca koji sjedi u kocki, iza platna i koji animira svoje lice na platnu koje više nije lijepo mladenačko lice jer zastor s licem titra, izobličuje se, animiraju se usta koja govore replike, proizvode se zvukovi Dalekih Indija različitim pomagalicama i instrumentima.... Negromant, koji je na kocki čak kratko stvorio vatru kao „sekret koji dosle nitko nije znao”, silazi s kocke, u dlanu stvara čarobnjački štap i njime otvara jedan po jedan teatrin. Svaka je njegova kretnja praćena odgovarajućim zvukovima, a čak se čuje i glas žena i replike: „Smiješno ti bi bilo kad bi ovi ljudi(ci) mogli hoditi i govoriti jer bi tako na svaki način smiješni bili, a ovako mrtvi ne valjaju ništa...” U polumraku otvorenih zastora u neobičnim položajima sjede u crno odjeveni „barbaćepi, osli, ljudi s nogami od čaplje, stasa od žabe”, ljudi nahvao koje Dugi Nos čarolijom oživi i oni, našminkani zlatnom fluorescentnom bojom, izlaze iz skrovišta, skaču, pužu i plešu svoj pomalo zastrašujući ples uz bljeskavi reflektor koji sugerira razlomljenost kretanja. Kad osjeti da su se previše razmnožili i opustili, Negromant ih po-

tjera u teatine i govori tekst o tomu kako su se prognani ljudi nahvao naselili u ove naše krajeve. Pritom Negromant okreće veliku kocku koja je na postolju s kotačima i koja predstavlja cijeli naš svijet. S druge je strane kocka bijela, umjesto šeste plohe na devet su kocaka naslonjena bijela drvena Vrata od Grada na koja se kao na platno projicira sjena Negromanta, a on spušta vrata, čuje se zvuk autohtonih lanaca i otvara jedan naoko potpuno drugi svijet u kojem su isti barbačepi istih našminvanih lica samo odjenuli šareni renesansni kostim. „Sad ću ovdje prid vama ukazat Rim.” Renesansne dramske osobe pokreću se, stavljaju natpise na gostionice, uzimaju rekvizite koje sugeriraju svakodnevicu, plešu, vesele se, pjevaju, postaju naizgled ljudi nazbilj. Negromant se preoblači u Mara i komedija može početi. Preoblačenjem i dovršavanjem odijevanja sugerirano je da se radi o kazališnoj družini od 11 mladih glumaca, od kojih je 10 na pozornici, a jedan snima i projicira film na ekranu i potrebne zvukove. Središnji niz kocaka gurnu u pozadinu, a krajnje nizove izvuku malo naprijed i tako se još bolje potencira perspektiva, treća dimenzija, ulice Rima, dok otvorena vrata sugeriraju renesansni trg na koji se dolazi i na kojem se glumi uz puno danje svjetlo reflektora. Prostor izvan kocke i trga ne postoji, sve je jedan zaokruženi mali svijet. „Ajme, starosti moja, na što me si dovela”, dolazi Dundo Maroje i kreće igra prepuna obrata, trke, salta, kolutova, dinamike, kretanja, penjanja u kocke, silaženja, kruženja, izmjenjivanja mjesta, a publika postaje promatrač jednoga novoga svijeta i voajer događaja unutar kocaka koje predstavljaju sobe, kuće, stanove u presjeku i u koje se slobodno viri, a gledanje još bolje omogućuju male lampe na svakom stropu koje bacaju na lica dodatne neobične sjene.

U furioznom ritmu traje dvadesetominutna predstava u kojoj mladi glumci izgovaraju znatno skraćen Držičev tekst, ali nepromijenjenih replika iz kojih se lijepo slaže mozaik događaja i međuljudskih odnosa. Osim teksta, i broj je dramskih osoba znatno smanjen pa su pred nama, osim Negromanta, Dundo Maroje, Bokčilo, Maro Maroje, Popiva, Pomet, Ugo Tudešak, Petrunjela, Laura, Pera i Gulisav Hrvat. Te su dramske osobe glumili članovi Kazališne skupine *Negromanti*, a film koji se projicira na platnu snimio je Hrvoje Šmidihen. Četvrti i peti čin realiziraju se tako da mladi glumci u formaciji antičko-renesansnoga kora govore replike najznačajnije za cijelu priču. Dolazi i Gulisav Hrvat kao *deus ex machina* i donekle razrješava zagonetku izgubljenoga kraja. Na kraju Maro ipak uspije ostaviti Peru i svoga oca zajedno, a on (opet) po-

bjegne uz zgražanje svih ostalih koji su „spremni za poč u Dubrovnik”, a Ugo Tudešak i Pomet, kako bi razbili nelagodu trenutka, zapjevaju veselu njemačku pjesmicu na koju svi zapešu i vraćaju se u svoje kocke-stanove.

Dugi Nos zatvara Vrata od Grada govoreći dio monologa upućenoga publici: „Budi vam draže što ste uzaznali koji su to ljudi nahvao....” i ponovno okreće cijelu kocku kružno se vraćajući na sam početak. Nastaje ponovno tama nekoga dalekoga ili našega unutarnjega svijeta, Negromant govori dio svoga monologa s početka predstave. Zastori su zatvoreni, na velikom se platnu kocke prikazuje publika koja napušta kazalište, čuje se violončelo koje nas uvlači u mrak.

Znamo da nije sigurno kako je Držić završio *Dunda Maroja* i pojavljuje li se na kraju ponovno Negromant koji čarolijom vraća Dubrovčane iz Rima u Dubrovnik, a(li) mi smo predstavu zaokružili tamom i mrakom i osim komičnih elemenata u njoj je i dosta tragike povezane uz Domo-vinski rat jer se na početku uz repliku „Rat je poguba ljudske naravi” na ekranu vide kadrovi granatiranja Stare gradske luke u Dubrovniku i zlo-slutni i zlosretni zvuk granata koje razaraju renesansni grad. Tuga pred-stave vezana je i uz ljude koji su učinili Dubrovnik velikim i koji su morali otići, uz progonstvo, stradanje i tugu Grada koji više nikad neće biti isti, uz univerzalno i arhetipsko ponašanje vlasti koja protjeruje najlucidnije koje vidi kao veliku prijetnju Republici koja živi na gundulićevskim lovorika-kama „dara u kom sva blaga višnji nam bog je do”. Počinje pljesak publike, otvaraju se zastori teatrina u kojima u polumraku gore samo male lampe, glumci su se opet preobukli ili svukli u nahvao crni kostim, na-kratko nam se pokažu i zatvore, zaključaju svoj svijet. A ključ je odnio Dugi Nos do druge prigode.¹⁰

Ne dirajući u Držićevu genijalnost i ingenioznu komediju *Dundo Maroje* poigrali smo se duljinom, interpolacijom filma u predstavu, opetovanim Negromantom, vizualizacijom njegova svijeta, uz govorenje autohtonih replika Držićeva doba u 21. stoljeću u središtu Zagreba koje su tako živo zazvučale učenicima da su im postale sastavni dio govora i njihova idiolekta.

¹⁰ O radu na kazališnoj predstavi *Play Dundo* izlagala sam, što mi je velika čast, kao jedini srednjoškolski profesor, na Središnjoj međunarodnoj konferenciji u povodu 500. obljetnice rođenja Marina Držića; Dubrovnik/Siena, Knežev dvor, 2. – 7. rujna 2008. (naslov referata: *Moguća recepcija i izvedba Držićeva Dunda Maroja: Play Dundo*).

Naše malo putujuće kazalište, zatvorena kocka negromancije i *Negromanti*, kako smo se nazvali, s predstavom gostuje u nekoliko zagrebačkih kazališta i u nekoliko hrvatskih gradova, od kojih je gostovanje u Vukovaru u lipnju 2008. u novootvorenome kazalištu vjerojatno bilo najpotresnije, a u Dubrovniku u travnju na *Lidranu* na Babinome kuku, ispred monumenta Držiću, na Držićevu trgu i 27. srpnja 2008. ponovno u Dubrovniku, ali u sklopu Festivala urbane kulture Re-akcija na Gracu sigurno najautohtonije. Ipak, najveći smo uspjeh postigli svakako u Sanremu u svibnju 2008. na *Svjetskom festivalu kreativnosti* GEF na kojem smo između 250 000 prijavljenih predstava iz cijeloga svijeta prema mišljenju vrlo stručnoga i vrlo kompetentnoga međunarodnoga žirija profesionalaca osvojili prvo mjesto na svijetu,¹¹ tako ponovivši prošlogodišnji uspjeh kad smo također bili prvi i osvojili kazališni Oscar za Ionescove *Stolice* i *Alana Forda*. Ove se godine nagrada još i povećala jer smo osvojili i prvo mjesto na Svjetskom festivalu kreativnosti u Sanremu za najbolje osmišljen izložbeni prostor koji smo obukli u renesansnome duhu, izložili kostime, projicirali fotografije i filmove Zagreba, Dubrovnika, predstave, puštali odgovarajuću glazbu, pred kojim smo odigrali *Dunda* i služili renesansne specijalitete. Nije zanemarivo reći i da smo *Play Dundo* odigrali na talijanskome i engleskome jeziku, uz replike na njemačkome, hrvatskome, francuskome jeziku i tako pokazali Držića doslovno cijelome svijetu. Moram reći da je raznovrsna publika bila oduševljena i da smo Hrvatsku i hrvatsku renesansu predstavili u najboljem svjetlu zainteresiravši sve za briljantan tekst, ali i za sudbinu Hrvatske i

¹¹ Novinska vijest koja je objavljena u gotovo svim hrvatskim dnevnim i tjednim novinama i časopisima, na radiju i televiziji:

Na Svjetskom festivalu kreativnosti (GEF) Peta gimnazija iz Zagreba osvojila je drugi put zaredom prvu nagradu za kazališno ostvarenje – kazališni Oscar – u konkurenciji srednjih škola i fakulteta iz cijeloga svijeta.

Kazališna skupina *Negromanti* izvela je na talijanskome, engleskome, njemačkome francuskome i hrvatskome jeziku predstavu *Play Dundo*, nastalu prema Držićevoj komediji *Dundo Maroje*, i smještenu u veliku crno-bijelu pokretnu Negromantovu kocku. Profesorica Vesna Muhoberac, adaptatorica teksta i redateljica predstave, i njezini učenici osvojili su prvu nagradu i za najbolji izložbeni prostor, koji su osmislili u duhu hrvatske renesanse, prezentirajući Dubrovnik i Zagreb kostimima, fotografijom, filmom, kazališnim knjižicama, plakatima, majicama, hranom i raznim događanjima, oživjevši tako Marina Držića i njegovo vrijeme, ali i svoju svakodnevicu. Izvedbu predstave *Play Dundo Negromanti* su organizirali i u Sieni, gradu u kojem je Držić studirao, na najljepšem srednovjekovnom europskome trgu. Predstava je gostovala u nekoliko zagrebačkih kazališta (Vidra, ZKM) i u nekoliko škola, bila je na Državnome LiDraNu u Dubrovniku, u obnovljenome kazalištu u Vukovaru, na Festivalu urbane kulture Re-akcija u Dubrovniku, u Globusu, na Zagrebačkom velesajmu, u kazališnoj dvorani Pučkog učilišta Velika Gorica...

njezinih ljudi i umjetnika. Jako sam ponosna na to što smo mogli Talijanima u Italiji na talijanskome jeziku govoriti tekst Držićeve komedije koja je smještena u Italiju, a čak nije zanemariva ni poveznica (San) Remo i Rim. Na putu prema San Remu zaustavili smo se i u Sieni i na najljepšem europskom srednjovjekovnom trgu na talijanskome jeziku odigrali znatiželjnicima *Dunda Maroja*.

Ovaj smo kazališni projekt upotpunili i različitim promidžbenim materijalima: plakatima s devet kocaka, malim i velikim programskim knjižicama, majicama na kojima su replike na hrvatskome, talijanskome i engleskome jeziku, olovkama. Što se tiče naše predstave, sudeći prema pozivima za gostovanja, Držićeva obljetnica još dugo neće završiti.

Držić je kao ingeniozni autor bio prognan iz Dubrovnika, tijelo mu nije nikad vraćeno u Grad, imao je nevjerojatnu životnu sudbinu, mogao je izvrsno detektirati taj svijet oko sebe, dvadeset ludijeh nakaza, ljude nazbilj i ljude nahvao. Je li to što je Držić napravio isto ono što mi danas srećemo u Gradu, živi li se ponovno ista situacija, i možemo li sa svakim novim čitanjem saznati još nešto o ljudima koji su ostali zauvijek kao on?

IV. O ŠKOLSKOJ KAZALIŠNOJ SKUPINI NEGROMANTI I JOŠ PONEŠTO O PREDSTAVI *PLAY DUNDO*

(pr reizvedba: 1. veljače 2008., Zagreb, Kazalište Vidra, Lidrano)

Tko? Skupina učenika V. gimnazije iz Zagreba, prošlogodišnjih maturanata 4. e razreda (Monika Cegnar: Bokčilo; Jelena Cvitanović: Petrunjela; Dominik – Borna Ćepulić: Negromant i Maro Maroje; Tara Ivanišević: Ugo Tudešak; Jan Jurjević: Dundo Maroje; Kristina Jurković: Laura; Eva Habdija/Iva Milićević: Gulisav Hrvat; Diana Mudrinić: Popiva;

Ines Oštrić: Pera; Matija Varga: Pomet; autor filma u predstavi: Hrvoje Šmidihen), predvođenih svojom razrednicom i profesoricom hrvatskoga jezika, Vesnom Muhoberac (redateljica, voditeljica Kazališne skupine *Negromanti*, jezična savjetnica, autorica zamisli i scenska adaptatorica Držićeve komedije *Dundo Maroje*). (Mala napomena čitateljima: Ovo nije prva i jedina kazališna skupina V. gimnazije pod vodstvom prof. Vesne Muhoberac koja se afirmirala i obilježila svoje školsko kazališno postojanje, jer je svaka generacija dosad donosila i stvarala izvrsne predstave. Teško je znati koji je razred dostigao kazališni vrhunac.)

Što? Stvara kazališne predstave od šk. g. 2004./2005. U prvom je razredu stvorena predstava: *Muze na novogodišnjem koncertu*, nastala na temelju zajedničkoga učeničkoga teksta (vrlo zanimljiva aktualizacija antičke kulture i različitih umjetnosti), u drugom razredu Ionescova avangardna drama *Stolice* (smještena na svjetionik na napuštenom otoku na kojem Stari i Stara dočekuju goste kojih nema; a jedini se zaista pojavljuje Govornik koji treba prenijeti poruku svijetu nakon njihova samoubojstva, ali ne može jer je gluhonijem) – cijeli je rad na predstavi sniman i na temelju toga nastalo je nekoliko filmova prikazanih na RAF-u, Reviji amaterskoga filma u Zagrebu i filmskoj reviji u Karlovcu (prva nagrada žirija za reportažu i prva nagrada publike za reportažu),¹² u trećem razredu napravljen je Magnus&Bunker&Shakespeareov *Alan Ford* (epizoda *Hamlet*); u kojoj smo uspjeli i na sceni povezati strip, kazalište i film, snimajući dijelove *Hamleta* na Medvedgradu i Jarunu i uklapajući ih u samu predstavu, a u četvrtome razredu (praizvedba je bila 1. veljače 2008.), prema Držićevu *Dundu Maraju: Play Dundo* (500 godina od Držićeva rođenja napravili smo predstavu u kojoj povezujemo Negromantov začudni svijet, svijet Rima i Dubrovnika i u kojoj zagrebački srednjoškolfci kao skupina prvi put /u povijesti hrvatskoga školstva/ na sceni progovaraju starodubrovačkim idiomom hrvatskoga jezika). U našoj je novoj predstavi prvi dio, Negromantov monolog, monolog Dugoga Nosa, praćen snimkom publike, njihovim reakcijama, snimkama granatiranja Dubrovnika (*Rat je poguba ljudske naravi.*) i, na kraju, odlaskom publike s platna u neko drugo vrijeme i neki drugi prostor. Ideju za sve predstave i režiju potpisuje Vesna Muhoberac.

Gdje? U videodvorani V. gimnazije, u podrumu škole, u, za kazalište neprimjerenim, uvjetima, a izvedbe su bile na različitim mjestima: *Muzej Mimara*, kazalište *Vidra*, kazalište *Exit*, *Zagrebačko kazalište mladih*, Filozofski fakultet, I. gimnazija, Prirodoslovna škola Vladimira Preloga, X. gimnazija, Prirodoslovno-matematički fakultet, u različitim gradovima: Zagreb, Zadar, Novigrad, Vukovar, Dubrovnik, čak i u inozemstvu:

¹² Dokumentarni film *Stolice* nastao je kao produkt snimanja rada na predstavi *Stolice* koja je u svibnju 2007. godine odigrana i u Sanremu na *Svjetskom festivalu kreativnosti u školama*, gdje je dobila prvu nagradu žirija. Film prikazuje glumce u procesu rada na predstavi, njihova razmišljanja, razgovor u garderobama, odijevanje kostima, šminkanje, objašnjavanje teksta i načina rada, izradu, nošenje i sastavljanje scenografije, zanimljivosti s proba, izvedbe, okrugle stolove. Na poseban i zanimljiv način iz unutarnje perspektive pokazuje sve kvalitete teksta i predstave kombinirajući nekoliko točaka motrišta cijeloga kazališnoga projekta. Film je sinkroniziran na engleski jezik.

Sanremo u Italiji. *Stolice* su snimljene i prikazane na hrvatskoj i talijanskoj televiziji, kao i dijelovi *Alana Forda*, uz mnoge fotografije, razgovore, prikaze i reportaže u svim medijima. U lipnju 2008. bila je u ZKM-u velika produkcija četverogodišnjega rada i pokazivanje cijeloga umjetonstva zainteresiranima *koji neće moć neg dobro i mislit i rijet, a u zle se mi ne impačamo, tizijem ne hajemo da smo drazi*. Kad su napustili školske klupe i postali brucoši, još su nekoliko puta nastupiti pod okriljem V. gimnazije na obilježavanju 70. obljetnice škole u studenome 2008. u *Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskoga*, a prije toga u dvorani *Globus* na Velesajmu i u kazalištu u Velikoj Gorici.

Kad? U različitim vremenima, uglavnom izvan i poslije nastave, najčešće u večernjim i noćnim terminima, vrlo često i vikendima, prkoseći umoru nastalome unutar školskoga tjedna i svim obvezama koje prate gimnazijalce, srednjoškolce: natjecanja iz različitih predmeta – fizike, hrvatskoga jezika, logike, filozofije, biologije, engleskoga jezika...., polaganje vozačkih ispita, učenje stranih jezika, sportska natjecanja, a nastupi su bili na srednjoškolskim natjecanjima LiDraNo, na različitim razinama, na humanitarnim predstavama, za studente fakulteta, učenike i profesore škola, na prezentaciji rada V. gimnazije u svibnju i lipnju, na stručnim skupovima. Najveći se uspjeh ove mlade ekipe dogodio početkom svibnja 2007., kad je stigla potvrda da su na finale **Svjetskoga festivala kreativnosti** u Sanremu pozvane *Stolice* i *Alan Ford*, između 250 000 prijavljenih predstava škola i fakulteta iz cijeloga svijeta. Na tom smotanju za obje kazališne predstave dobili prvu nagradu i postali svjetski kazališni prvaci (govoreći tekstove i glumeći na talijanskome, engleskome i francuskome jeziku). „Ružičastoga delfina”, kazališni *Oscar*, dobili smo u velikoj dvorani *Ariston* pred nekoliko tisuća ljudi. Sljedeće, 2008. godine, isti smo uspjeh ponovili s predstavom *Play Dundo*, a najbolje je ocijenjen i naš izložbeni prostor osmišljen u renesansnome duhu.

Kako? Kao zajedničke projekte unutar kojih su učenici učili kako nastaje kazališna predstava: istraživali činjenice o autorima i vremenu nastanka drama, memorirali tekstove, pripremali i izvodili glazbene dijelove, birali zvukove, kostime, rekvizite, frizure i maske, snimali filmove o predstavi i filmove unutar predstava, pomagali u izradi scenografije, nosili dijelove scenografije, vježbali se svladavanju i prevladavanju mnogih fizičkih i inih problema, učili se u fikcionalnome svijetu stvarnome životu.

Zašto? Zbog ljepote trenutka, zbog pozitivne energije na predstava, zbog mraka u kazalištu iz kojeg proviruje čarolija, zbog roditelja, obitelji, profesora i dragih prijatelja, zbog neizvjesnosti, zbog uzbuđenja, zbog *pudera* na licu i u kosi, zbog replike: *Fortuna je, neka malo poabunaca*, zbog pohvala i kritika, zbog nove tehnike ulaženja u film s pozornice, zbog tuge koja prati završetak rada na svakoj predstavi, zbog života koji će se nastavljati na ovom umijeću, zaigranosti i emociji kojima će(mo) se stalno vraćati....

Neka ovaj završni tekst bude zaključak ove male četverogodišnje kazališno-školske priče i pustolovine na daskama koje (nama) život znače.

LITERATURA

(koja je konzultirana tijekom nastanka predstava i filmova)

- Abastado, Claude, *Eugène Ionesco* (Eugène Ionesco par Claude Abastado, *Professeur à l'Université de Paris X*), Étude suivie d'un Entretien avec Eugène Ionesco, Paris, 1981.
- Bunker, Max, *Alan Ford*, programska knjižica V. gimnazije, Zagreb/Sanremo, 2007. (hrvatski, engleski, francuski, talijanski jezik)
- Držić, Marin, *Play Dundo*, programska knjižica V. gimnazije, Zagreb/Sanremo, 2008. (veliki format; hrvatski, engleski i talijanski jezik)
- Držić, Marin, *Play Dundo*, programska knjižica V. gimnazije, Zagreb/Sanremo, 2008. (mali format; hrvatski, engleski i talijanski jezik)
- Držić, Marin, *Uncle Maroje*, A Comedy in Five Acts, English translation by Sonia Bićanić, published by Summer Festival Dubrovnik / Dubrovnik Summer Festival, Director Fani Muhoberac, Artistic director of drama programme Kosta Spaić, Dubrovnik-Zagreb, 1967.
- Držić, Marin, *Djela*, priredio, uvod i komentare napisao Frano Čale, Centar za kulturnu djelatnost, Zagreb, 1987.
- Ionesco, Eugène, *Čelava pjevačica i drugi antikomadi* (Théâtre), Zagreb, 1981.
- Ionesco, Eugène, *Le sedie*, programska knjižica V. gimnazije, Zagabria/Sanremo, 2007.
- Ionesco, Eugène, *Stolice*, programska knjižica V. gimnazije, Zagabria/Sanremo, 2007.
- Ionesco, Eugène, *The Chairs*, programska knjižica V. gimnazije, Zagabria/Sanremo, 2007.

- Shakespeare, William, *Hamlet* (The Tragedy of Hamlet Prince of Denmark), Zagreb, 1979.
- Shakespeare, William, *The Illustrated Stratford Shakespeare*, Great Britain, 1992.
- *Dubrovačke ljetne igre 1950-1989*, Festival Dubrovnik, monografija, uredili Mani Gotovac, Luka Gusić, Mira Muhoberac, Slobodan P. Novak, Petar Selem, Ennio Stipčević, Zagreb, 1989.
- *Dubrovački ljetni festival 1950.-1999.*, Dubrovački ljetni festival, monografija, Zagreb, 1999.
- *Dubrovnik festival 1950/1974*, Dubrovačke ljetne igre, monografija, Zagreb, 1974.
- *I bi Peta*, kazalište, umjetnost i znanost u ZKM-u, programska knjižica V. gimnazije, Zagreb, 2007.
- *Monografija Pete 1938.-2008.*, 70 godina Pete gimnazije, Zagreb, 2008.
- *Peta gimnazija*, programska knjižica: *Alan Ford i Stolice*, Zagreb/Sanremo, 2007. (hrvatski, engleski, talijanski jezik)
- <http://alanford.stripovi.com/>
- <http://www.maxbunker.it/>

THEATRE IN/TO HIGH SCHOOL
(IONESCO'S CHAIRS, ALAN FORD AND PLAY DUNDO
ON TOP OF THE WORLD)

SUMMARY

In the text I have made an attempt to present my method for working on theatre plays with students of V. gimnazija (5th High School) in Zagreb, who, although amateurs agreed to take part in demanding rehearsals and acted almost professionally in four plays during their four years of high-school education. Our work together and a shared approach to theatre (of the students as actors and me as an adapter of texts and director) resulted in some exceptional theatrical events, acclaim, guest performances across Croatia and abroad, and two theatrical *Oscars* in Sanremo at the World Festival of Creativity (GEF) in 2007 and 2008 for three plays (Ionesco, *Chairs*; Magnus&Bunker&Shakespeare, *Alan Ford/Episode Hamlet/* and *Play Dundo /* based on Držić's comedy *Dundo Maroje/*) and another *Oscar* for the best conceived exhibition space, which we used to present Croatian Renaissance in Italy, the European centre of Renaissance art.

Key words: theatre, plays, actors, Negromants, *Oscar*, students, creativity, film.